

для формування змісту шкільного курсу фізики, розуміти обмеженість і неповноту підходу до аналізу педагогічних явищ тільки з точки зору їх сформованого стану.

Ключові слова: принципи навчання, історизм, науковість, методика фізики

Список використаних джерел

1. Головка М.В. Становлення вітчизняної дидактики фізики у контексті розвитку академічної фізичної освіти. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. «Серія педагогічна», 2007. С. 68–71.
2. Слюсаренко В. В. Роль історизму і шляхи його використання у навчанні фізики. Збірник наукових праць Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Наукові записки. Серія : Педагогічні науки, 2009. Вип. 82, Ч.1. С. 215–220.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ У ВИВЧЕННІ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ТА ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ

*Засєкіна Тетяна,
канд. пед. наук, провід. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Аналізуючи зміст і завдання шкільних предметів (історії, громадянської освіти та природничих предметів) ми спостерігаємо, що у першу чергу завдання предметів полягають у формуванні предметних й ключових компетентностей здобувачів освіти. Глобальні й взаємопов'язані питання, які потребують цілісних й системних поглядів розділені між навчальними предметами. Так, наприклад, розділено розгляд питань концепції сталого розвитку. Як відомо, ця стратегія включає три складники: екологічний (збереження і поліпшення природного середовища); економічний (подальший гармонійний розвиток виробництва); соціальний (неухильне підвищення добробуту народів, поліпшення соціальних умов та стандартів). У навчальних програмах для 10-11 класів [1] з географії розглядаються економічні й екологічні складники сталого розвитку, в програмах з біології – лише екологічні. У

програмі курсу «Громадянської освіти» в темі «Сталий розвиток», що є частиною розділу «Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту», також не розглядаються цілісно всі складники. До того ж акцент робиться на вивченні таких питань: «Обмеженість ресурсів. Необхідність раціонального та ефективного використання ресурсів. Вплив діяльності людини на довкілля. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля».

Незважаючи на те, що навчальні програми з усіх предметів для основної школи [2] містять наскрізні змістові лінії, призначення яких полягає якраз у формуванні цілісних уявлень про громадянську відповідальність, екологічну безпеку і сталий розвиток, здоров'язбереження, підприємливість й фінансову грамотність, вони ще не стали системоутворюючими складниками методик навчання. Не реалізованим у навчанні суспільствознавчих і природничих предметів залишається питання розкриття історичного шляху розвитку природничих наук, ознайомлення учнів із діяльністю та внеском відомих зарубіжних й українських вчених, з'ясування ролі наукового природничого знання в житті людини, суспільному виробництві й техніці.

Шкільна історія сприймається як просте перелічування фактів, де існування людства відірване від історії природи. Історія природи (лат. *Naturalis Historia*) сприймається як застарілий термін, що немає усталеного визначення. Проте взаємозв'язок історії людства та історії природи сьогодні набуває нового сенсу. Адже природознавство поступово перетворюється на сферу інструментально-інженерних маніпуляцій, у результаті чого постає новітній технологізм, загрозливий для людства, бо саме він ставить питання про можливість перетворення людської природи і природи в цілому. Планета стає супер-лабораторією природознавців – дослідження елементарних частинок на андронному колайдері, клонування й генна інженерія, штучний інтелект тощо. Й питання про безпеку таких експериментів є одним із найважливіших в аспекті зв'язку майбутніх глобальних ризиків із досягненнями природничих наук. Тому вивчення історії природи у контексті історії природничих наук сьогодні має зайняти чільне місце в шкільних програмах.

Окрім того такі природничі науки як астрономія, палеонтологія, еволюційна біологія тощо можна назвати «історичними». Це зумовлено особливостями методології цих наук – неможливістю або обмеженістю лабораторного дослідження, експерименту – на відміну від «не історичних» розділів біології, фізики і хімії, що базуються на експерименті. Науковці від геології, палеонтології, еволюційної біології, кліматології стикаються з проблемами, дуже подібні до проблем, які виникають перед істориками людських спільнот. Адже предметом цих наук, як і для історії є дослідження складних систем, що еволюціонують. А тому історикам можна запозичити у «природничих історичних наук» деякі методи аналізу та прогнозування для пояснення розвитку суспільства.

Зважаючи на це актуальності набуває проблема формування нового змісту шкільних суспільствознавчих і природничих предметів на основі інтеграції й встановлення міжпредметних зв'язків.

Перша спроба інтегрованого підходу закладена в новому предметі «Я досліджую світ» в початковій школі. Інтегрований курс «Я досліджую світ» повністю реалізує зміст освітніх галузей стандарту початкової освіти: «Громадянської, соціальної і здоров'язбережувальної», «Природничої» – із залученням змісту інших галузей: «Технологічної», «Мовно-літературної», «Математичної», «Мистецької». Він має на меті розширити елементарні знання учнів про предмети і явища природи та соціуму; розкрити в доступній формі зв'язки між неживою і живою природою та впливом людини на природу; виховувати любов до Батьківщини; формувати вміння аналізувати, оцінювати, систематизувати, узагальнювати об'єкти та явища, визначати закономірність зв'язків між ними; виробляти практичні уміння і навички [3].

На часі розроблення системи навчальних предметів/інтегрованих курсів для двох циклів базової освіти (5-6-х і 7-9-х класів). Зокрема для 5-6 класів це можуть бути інтегровані предмети «Суспільствознавство» і «Природознавство» (назви умовні) в яких узгоджено реалізується зміст таких освітніх галузей як «Природничі», «Соціальна та здоров'язбережувальна», «Громадянська та історична», визначених проєктом державного стандарту базової освіти [4]. При

цьому допускається взаємний вплив на формування змісту інших галузей, зокрема «Мовно-літературної» в узгодженому вивченні творів, присвячених тому чи тому питанню, що вивчається на уроках суспільство- чи природознавства. Або на зміст предметів «Технологічної» і «Мистецької» галузі у підборі об'єктів для творчого проєктування й художнього сприйняття.

У підсумку зазначимо, що на підвалинах вивчення історичного досвіду людства учні мають засвоювати не тільки специфічну суму знань, а й практичні навички життєдіяльності у сучасному суспільстві в правовому чи економічному просторі на підставі певних знань з історії розвитку науки й техніки.

Ключові слова: зміст освіти, навчальні предмети, інтегровані курси, історія суспільства, науки і техніки, міжпредметна інтеграція.

Список використаних джерел

1. Навчальні програми для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти: затв. Міністерством освіти і науки України (наказ № 1407 від 23.10.2017 р.). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 05.02.2020).
2. Навчальні програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти: затв. Міністерством освіти і науки України (наказ № 804 від 07.06.2017). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (дата звернення: 05.02.2020).
3. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою КМ. від 21 лютого 2018 р. № 87. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 05.02.2020).
4. Проєкт Державного стандарту базової освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 05.02.2020).